

Täysistunto

Torstai 7.3.2024 klo 16.00—18.03

6. Vaalirahoituksen valvonta vuoden 2023 eduskuntavaaleissa - Valtiontalouden tarkastusviraston kertomus

Kertomus K 20/2023 vp

Valiokunnan mietintö TrVM 1/2024 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Käsittelyn pohjana on tarkastusvaliokunnan mietintö TrVM 1/2024 vp. Nyt päätetään kannanotosta kertomuksen johdosta. — Tämän meille esittelee ensiksi edustaja Ojala-Niemelä. Olkaa hyvä.

Keskustelu

17.54 **Johanna Ojala-Niemelä sd:** Arvoisa rouva puhemies! Käsittelyssä on vaalirahoituksen valvonta vuoden 23 eduskuntavaaleissa ja Valtiontalouden tarkastusviraston kertomus, ja tämä tarkastusvaliokunnan mietintö on yksimielinen. Vaalirahoituslain 5 §:n mukaan eduskuntavaaleissa ilmoituksen vaalirahoituksestaan on velvollinen tekemään kansanedustajaksi valittu ja vaalien tulosta vahvistettaessa varaedustajaksi määrätty. Valtiontalouden tarkastusvirasto valvoo ilmoitusvelvollisuuden noudattamista. Vuoden 23 eduskuntavaaleissa ilmoitusvelvollisia oli 273 henkilöä. He kaikki tekivät vaalirahoitusilmoituksen eli ilmoituksen vaalikampanjansa rahoituksesta ja kuluista.

Vaalirahoitusilmoitusten perusteella vaalikampanjoiden kokonaiskulut olivat vuoden 23 eduskuntavaaleissa 10,2 miljoonaa euroa. Kokonaiskulut nousivat edellisistä vuoden 2019 eduskuntavaaleista, joissa ne olivat 9,6 miljoonaa euroa. Kaikkien ilmoitusvelvollisten keskimääräiset kampanjakulut olivat noin 37 540 euroa. Myös keskimääräiset kampanjakulut nousivat jonkin verran edellisiin eduskuntavaaleihin verrattuna.

Vaalirahoitusilmoituksia vastaanottaessaan tarkastusvirasto varmistaa, että ilmoitukset sisältävät vaalirahoituslain edellyttämät tiedot lain tarkoittamalla tarkkuudella. Tarkastusvirasto pyysi kaikkia ilmoitusvelvollisia toimittamaan kampanjatiliotteella tai vastaavalla tavalla sellaisia ilmoitusta täydentäviä tietoja ja selvityksiä, jotka olivat tarpeen ilmoituksen oikeellisuuden ja riittävyyden tarkistamisessa. Yksi ilmoitusvelvollinen ei kuitenkaan toimittanut pyydettyjä tietoja ja selvityksiä tarkastusvirastolle. Virasto totesi hänen vaalirahoitusilmoituksensa muodollisesti oikein laadituksi, mutta muuten ilmoituksen sisältöä ei ollut mahdollista tarkistaa. Jos ilmoitusvelvollinen ei pyynnöstä huolimatta toimita tarkastusvirastolle pyydettyjä tietoja ja selvityksiä, ei virastolla ole vaalirahoituslain nojalla mahdollisuuksia velvoittaa ilmoitusvelvollista toimittamaan niitä.

Johtopäätöksensä tarkastusvirasto toteaa, että ilmoitusten tarkistamisen, ilmoitusvelvollisten toimittamien kampanjatiliotteiden tai vastaavien selvitysten ja heidän tekemiensä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 18/2024 vp

täydennysten jälkeen tarkastusviraston tietoon ei ole tullut seikkoja, joiden perusteella sillä olisi syytä epäillä vastaanottamiensa ilmoitusten oikeellisuutta.

Saamansa selvityksen perusteella tarkastusvaliokunta toteaa, että vaalirahoituksen valvontajärjestelmä vaikuttaa toimivan hyvin. Samalla valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota tarpeeseen selkeyttää vaalirahoitusilmoituksen tekemiseen käytettäviä lomakkeita. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa saaman tiedon mukaan monet kohdat lomakkeissa perustuvat lakiin eivätkä siten ole tarkastusviraston muutettavissa. Erityisesti tällaisten kohtien osalta valiokunta pitää tärkeänä, että lomakkeiden täyttöohjeet ovat mahdollisimman informatiiviset ja selkeät väärinymmärrysten minimoimiseksi.

Oikeusministeriössä on parhaillaan käynnissä lainvalmisteluhanke ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain, vaalilain, puoluelain ja kansalaisaloitelain muuttamiseksi. Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan muun muassa, että vaalikampanjalle 1 500 euron ja kuntavaaleissa 800 euron ja sitä suuremman lainanantajan nimi tulisi julkistaa. Jos lainanantaja olisi luottolaitos, riittäisi tieto, että kyseessä on luottolaitoksen myöntämä laina. Myös otetuista lainoista tulisi tehdä ajantasainen ilmoitus tarkastusvirastolle samalla tavoin kuin saadusta tuesta tehdään ajantasainen ilmoitus puoluelain 8 c §:n mukaisesti. Näillä muutoksilla lainoille luotaisiin samanlainen läpinäkyvyys kuin mitä tukien osalta säädetään voimassa olevassa lainsäädännössä. Ehdotetut muutokset sisältyivät viime vaalikauden päättyessä rauenneeseen hallituksen esitykseen 254/22. Myös tarkastusvaliokunta on käsitellyt niitä aiemmin sekä mietinnössään vaalirahoituksen valvonnasta vuoden 22 aluevaaleissa että lausunnossaan perustuslakivaliokunnalle hallituksen esityksestä 254/22. Valiokunta piti tuolloin ja pitää edelleen ehdotettua muutosta hyvänä vaalirahoituksen läpinäkyvyyden lisäämisen kannalta.

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan myös muutosta puoluelain luetteloon asioista, joita ei pidetä tukena. Ehdotuksena on, että luetteloon lisättäisiin luottamushenkilömaksut sekä Euroopan unionin toimielinten ja muiden vastaavien kansainvälisten järjestöjen talousarvioon perustuvat suoritukset. Tarkastusvaliokunta on aiemmissa mietinnöissään lukuisia kertoja esittänyt, että ehdokas-, luottamushenkilö- ja kansanedustajamaksuja ei pidettäisi puolueelle annettuna tukena ja että puoluelain luetteloa täsmennettäisiin tältä osin.

Tarkastusvaliokunta pitää hyvänä, että esitysluonnokseen sisältyy valiokunnan useita kertoja esiin nostama kehittämiskohta puolelaissa ja että kyseistä lainkohtaa ehdotetaan täsmennettäväksi edellä mainituilla lisäyksillä. Valiokunta tulee palaamaan vaalirahoitus- ja puoluelain kehittämistä koskeviin kysymyksiin, kun hallituksen esitys niihin liittyvistä säädösmuutoksista on valmistunut.

Tarkastusvaliokunnan päätösehdotus: ”Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 20/2023 vp johdosta. Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.”

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia esittelystä. — Sitten edustaja Juvonen.

17.59 Arja Juvonen ps: Arvoisa rouva puhemies! Kiitos tarkastusvaliokunnan puheenjohtajalle mietinnön esittelystä. — Kyseessä on siis vaalirahoituksen valvonta vuoden 2023 eduskuntavaaleissa ja Valtiontalouden tarkastusviraston kertomus. Käsitelimme tämän valiokunnassa ja kuulimme, että vaalirahoitusilmoitusten perusteella vaalikampanjojen kokonaiskulut olivat vuoden 2023 eduskuntavaaleissa 10,2 miljoonaa euroa. Vaalikampanjoiden kokonaiskulut nousivat edellisistä eduskuntavaaleista. Kaikkien ilmoitus-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 18/2024 vp

velvollisten keskimääräiset kampanjakulut olivat noin 37 540 euroa, ja myös kampanjakulut keskimääräisesti nousivat jonkin verran edellisiin eduskuntavaaleihin verrattuna. Ulkopuolista tukea ilmoitusvelvolliset ilmoittivat saaneensa vaalikampanjoihinsa 7,8 miljoonaa euroa, mikä on paljon.

Tarkastusviraston mukaan tukea oli otettu vastaan myös tahoilta, joilta sitä ei vaalirahoituslain 4 §:n mukaan saisi vastaanottaa, mutta nämä tukisuoritukset eivät kuitenkaan ylittäneet laissa säädettyä 1 500 euron rajaa, jonka ylittyessä tuen arvo ja antaja on ilmoitettava vaalirahoitusilmoituksessa erikseen.

Mietinnössämme toteamme, että vaalirahoituksen valvontajärjestelmä vaikuttaa toimivan hyvin. Se oli erilaisten selvitysten perusteella todettavissa. Kuitenkin nostamme esille tässä mietinnössä sen, että olisi tärkeää selkeyttää vaalirahoitusilmoituksen tekemiseen käytettäviä lomakkeita. Ne kuitenkin perustuvat pitkälti lakiin ja eivät ole siten tarkastusviraston muutettavissa.

Oikeusministeriössä on parhaillaan käynnissä lainvalmisteluhanke ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain, vaalilain, puoluelain ja kansalaisaloitelain muuttamiseksi, ja se tulee eduskuntaan sitten jossakin vaiheessa. Tässä esitysluonnoksessa ehdotetaan muun muassa, että vaalikampanjalle 1 500 euron ja kuntavaaleissa 800 euron ja sitä suuremman lainan antajan nimi tulisi julkistaa. Ja mikäli lainanantaja olisi luottolaitos, niin riittäisi tieto, että kyseessä on luottolaitoksen myöntämä laina. Eli entistä avoimemmaksi halutaan tehdä tätä vaalirahoitusta.

Nostan esille vielä sen, mitä käsitelimme täällä, eli uhkasakon. Mikäli ilmoitusvelvollinen ei pyynnöstä huolimatta toiminta tarkastusvirastolle pyydettyjä tietoja tai selvityksiä, ei virastolla ole vaalirahoituslain nojalla mahdollisuuksia velvoittaa ilmoitusvelvollista toimittamaan niitä. Mutta keinona on mahdollisuus määrätä uhkasakko. Se on kuitenkin hyvin hankalasti ja vaikeasti käytettävissä oleva asia.

Kun tämä oikeusministeriössä käsittelyssä ja valmistelussa oleva lainvalmisteluhanke sitten saapuu, niin sitten tarkastusvaliokunnassa palaamme vaalirahoitus- ja puoluelain kehittämistä koskeviin erilaisiin kysymyksiin. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 20/2023 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.